

سه نگاه به اقتصاد ۱۴۰۰

بررسی وضعیت اقتصادی کشور در سال ۱۴۰۰ مستلزم توجه و واکاوی سه عامل عمده است.

یحیی آل اسحاق
رئیس‌معاون اقتصادی

نخست آنکه اگر بخواه

یم دورنمای سال پیش رو را در سطح کلان مطرح کنیم باید در وهله اول بازیگران و تأثیرگذاران خارجی را که در سال جدید در اقتصاد ایران نقش دارند درست بشناسیم. علاوه بر آن روابط میان این گروه‌ها با یکدیگر و وزن و نقش هر یک را بررسی کنیم. به‌عنوان مثال باید بدانیم اتحادیه اروپا، آمریکا، چین، روسیه و کشورهای منطقه چه مناسبات اقتصادی با کشور ما در نظر گرفته‌اند. هریک از این کشورها چه نوع ارتباطی با هم دارند و از همه مهم‌تر اینکه وزن هر یک را درست ارزیابی کنیم. پاسخ به این پرسش‌ها می‌تواند ما را به مسیر درست رهنمون کند.

همین الگو را باید در حوزه داخلی هم دنبال کنیم. یعنی به‌عنوان عامل دوم ابتدا باید بازیگران اقتصاد در سال ۱۴۰۰ را مشخص کنیم و سپس نقش هر یک از نهادها مانند دولت، مجلس، قوه قضائیه، رسانه‌ها و احزاب، فعالان اقتصادی و اعضای اتاق بازرگانی را احصا کنیم.

در مرحله بعد روابط درون نهادهای هر یک از این نهادها بررسی شود. با توجه به اینکه هر یک نقاط قوت و ضعف و فرصت‌ها و تهدیدهای بی دارند، می‌توانند نقش متفاوتی در اقتصاد ایفا کنند. عامل سوم قانون اساسی است که نقش جدی در وضعیت اقتصادی کشور دارد. همچنین دیدگاه‌های رهبر معظم انقلاب جهت‌گیری‌ها و خط مشی‌هایی که ایشان برای اقتصاد تعیین می‌کنند بسیار راهگشاست.

در مجموع باید گفت با لحاظ این سه عامل و احصای جزئیات آن می‌توان به الگویی رسید که نقشه راه باشد. علاوه بر آن اینکه اقتصاد ۱۴۰۰ در چه فضایی قرار دارد و شناخت ابعاد موضوع کمک کننده است. نکته قابل تأمل آنکه باید بدانیم با چه روحیه‌ای می‌خواهیم مسیر را ادامه دهیم، روحیه امیدوار و با نشاط یا مایوس و واداده!

وجه دیگر مسأله پاسخ به این پرسش است که آیا افرادی که می‌خواهند در حاکمیت مدیریت اقتصاد را بر عهده بگیرند از توان و تخصص و روحیه لازم برخوردارند و افراد مناسبی برای اداره اقتصاد کشور هستند یا خیر! با توجه به اینکه در سال ۱۴۰۰ انتخابات ریاست جمهوری را در پیش داریم اگر جریانی هماهنگ با مجلس و قوه قضائیه انتخاب شود یک هماهنگی سه جانبه پیش می‌آید اما اگر غیر از این باشد تعارض‌ها ادامه خواهد داشت و منجر به اتلاف توان و انرژی کشور می‌شود. اما به نظر می‌رسد و پیش‌بینی می‌شود هماهنگی سه جانبه‌ای در این حوزه ایجاد شود که به نفع اقتصاد خواهد بود. در جمع‌بندی نهایی هم باید گفت اگر از بیماری کرونا خلاص شویم چشم‌انداز اقتصاد کشور حکایت از آن دارد که احتمال بهبودی شرایط اقتصادی بسیار بیشتر از وخیم شدن شرایط است.

«ایران» از رکوردشکنی‌های اقتصادی گزارش می‌دهد

اقتصاد ۹۹ در ۱۰ ایزود

سیاوش رضایی
خبرنگار

■ ایزودوم، بازار ارز طلا

یکی از مهم‌ترین رخدادهای سال جاری، جهش و رکوردزنی نرخ ارز بود که به دنبال آن در بازار طلا هم شاهد رکوردزنی هستیم. به دنبال آثار و پیامدهای تحریم‌های تشدیدشده و شیوع ویرجی گذاشت، سومین رخداد نیز نفتی و افت شدید صادرات غیرنفتی، درآمدهای ارزی کشور نیز کاهش یافت. براین اساس در ابتدای تیرماه برای نخستین بار نرخ دلار از مرز ۲۰ هزار تومان عبور کرد و در دهه نخست مهرماه، ۳۰ هزار تومان گذشت که تمام رکوردهای تاریخی را شکست. رشد نرخ ارز موجب شد تا سایر بازارها نیز با نوسان بالایی همراه شود.

به دنبال جهش به بازار ارز، قیمت‌ها در بازار طلا نیز رکورد شکست، به طوری که سکه تمام بهار آزادی با عبور از کانال ۱۵ میلیون تومان بالاترین رکورد تاریخی خود را ثبت کرد. هر گرم طلای ۱۸ عیار نیز با رسیدن به ۱۰۵ میلیون تومان رکوردهای قبلی را جابه‌جا کرد.

■ ایزودسوم، بازار سهام

به طور قطع، اتفاقاتی که در بازار سهام در سال جاری رخ داد، از جمله مهم‌ترین‌های بخصوص اقتصاد ایران اثر گذاشت، پاندمی کووید۱۹ بود. شیوع ویروس کرونا که همچنان برای جهانیان ناشناخته و مرموز است، با نام سال ۹۹ گره خورده است و منشأ بسیاری از تحولات اقتصادی در این سال بوده است. درحالی که در ۱۷ اردیبهشت فبا امسال، تعداد مبتلایان به کرونا از مرز ۱۰۰ هزار نفر گذشت، اکنون مبتلایان در جهان از ۱۰۷ میلیون نفر عبور کرده است و تعداد جانباختگان نیز از ۶۱ هزار نفر گذشت. گسترش شدید این بیماری در کشورهای اروپا و آمریکا نیز باعث شد تا ارزش دلار در اقتصاد ایران رخ دهد. از یک سو، اعمال قرنطینه و تغییر الگوی مصرف مردم باعث شد تا بخش قابل توجهی از کسب و کارها با رکود عمیقی مواجه شوند که بخش خدمات با سهم بیش از ۵۰ درصدی از تولید ناخالص داخلی کشور، در صدر قرار دارد. از سوی دیگر، دولت نیز برای کاهش آثار منفی کرونا بر اقتصاد و معیشت خانوار، تشهیلات مختلفی مانند پرداخت وام یک میلیون تومانی به یارانه بگیران، اختصاص ۷۵ هزار میلیارد تومان برای حمایت از کسب و کارها و انتشار اسبب پذیر، و پرداخت کرد که باعث افزایش مخارج دولت و رشد نقدینگی شد. در مجموع بررسی رخدادهایی که در ادامه به آن پرداخته می‌شود، در پی رکود نیز به عنوان یک عامل تأثیرگذار دیده می‌شود. بیماری‌ای که انتظار می‌رفت در نخستین فصل سال جاری مهار شود، اما با وجود اتمام سال و آغاز واکسیناسیون، هنوز چشم‌انداز دقیقی برای کنترل آن وجود ندارد.

با سه رخداد مهم روبه‌رو شد که یکی توقف تولید خودروی پراید پس از ۲۷ سال بود و دیگری رکوردزنی قیمت خودرو بود به طوری که خودروی پراید با عبور از مرز ۱۰۰ میلیون تومان و در ادامه ۱۳۰ میلیون تومان، رکورد تاریخی برجای گذاشت. سومین رخداد نیز بازگشت شیوه قرعه‌کشی برای عرضه خودرو و فروش کارخانه‌ای قرار گرفت. ۲۲ اردیبهشت ماه بود که رئیس شورای رقابت اعلام کرد، بر اساس دستورالعمل جدید، در پیش فروش‌های جدید فروش خودرو به‌صورت قرعه‌کشی خواهد بود و افرادی که ظرف سه سال گذشته خودرویی خریداری نکرده باشند یا کار ملی آن‌ها دارای کد تکراری ثبت‌شده در سامانه نباشد، اجازه خواهند داشت تا در این قرعه‌کشی شرکت کنند.

در این سال به دلیل اختلاف بالای قیمت کارخانه و بازار، میزان تقاضا برای خرید خودرو با نرخ مصوب بشدت افزایش یافت و بدین ترتیب با وجود رشد نسبی تولید، بازار خودرو در این سال به تعادل نرسید. این در حالی است که قیمت‌ها در بازار نیز رکوردهای ۵۱۲ هزار و ۹۰۰ واحدی بسته شد، با هجوم سهامداران به بازار و شکل‌گیری یک جو هیجانی، در ۲۰ مردادماه، شاخص کل با نزدیک شدن به کانال ۲۰۱ میلیون واحدی رکورد تاریخ ۵۴ ساله خود را شکست. در این مقطع بازدهی بورس تهران با عبور از مرز ۳۰ درصد، برای دومین بار در تاریخ ۲۱ مردادماه با حواشی که برای عرضه صندوق قابل معامله موسوم به دارودام ایجاد شد، ورق در این بازار برگشت و کارها با رکود جدیدی در ریزش شاخص ثبت شد. به گونه‌ای که شاخص با افت نزدیک به یک میلیون واحدی به کانال ۱۰۱ میلیون عقبگرد کرد. در شرایطی که در انتهای سال گذشته تعداد سهامداران بورس به کمتر از ۱۲ میلیون رسیده بود، هجوم مردم به این بازار در کنار آزادسازی سهام عدالت باعث شد تا تعداد کدهای سهامداری صادر شده به نزدیک ۶۰ میلیون فقره برسد. هرچند در آخرین روز کاری بورس تهران در سال جاری، شاخص پس از چند روز رشد توانست کانال ۱۰۳ میلیون واحد را پس بگیرد، اما همچنان با شرایط مرادماه فاصله بیش از ۷۰۰ هزار واحدی دارد.

■ ایزودچهارم، بازار خودرو

در سال ۹۹، بازار خودرو نیز به تحولات بسیار زیادی همراه شد. در این سال این بازار

سال ۱۳۹۹ دارد. البته براساس گزارش بانک مرکزی، نرخ رشد اقتصادی در ۹ ماهه امسال با نفت ۲۰۲ درصد و بدون نفت ۱۰۹ درصد مثبت بوده است که تفاوت زیادی با مرکز آمار دارد. **■ ایزودششم، نرخ تورم** گرچه در دولت یازدهم نرخ تورم پس از ۲۵ سال تک رقمی شد و این دستاورد برای ماه‌ها حفظ شد، اما با تغییر شرایط و بازگشت تورم دو رقمی به اقتصاد، زمینه رشد بالای این شاخص هم فراهم شد. طبق گزارش مرکز آمار ایران نرخ تورم نقطه‌ای در بهمن ماه امسال نسبت به بهمن سال گذشته به عدد ۴۸۰۲ درصد رسید که نسبت به ماه قبل ۲ درصد افزایش نشان می‌دهد.

نرخ تورم نقطه‌ای گروه عمده «خوراکی‌ها، آشامیدنی‌ها و دخانیات» نیز با افزایش ۶۰۹ واحد درصدی به ۶۶۰۸ درصد و گروه «اکالاهای غیر خوراکی و خدمات» با کاهش ۰۲ واحد درصدی به ۳۰۹۷ درصد رسیده است.

نرخ تورم ماهانه بهمن ۱۳۹۹ به ۲۰۵ درصد رسید که در مقایسه با ماه قبل، ۰۷ واحد درصد افزایش داشته است. تورم ماهانه برای گروه‌های عمده «خوراکی‌ها، آشامیدنی‌ها و دخانیات» و «اکالاهای غیر خوراکی و خدمات» به ترتیب ۵۰۲ درصد و ۱۰۱ درصد بوده است. نرخ تورم سالانه بهمن ماه نیز به ۴۴۰۲ درصد رسید که نسبت به ماه قبل، ۲ واحد درصد افزایش نشان می‌دهد.

با وجودی که نرخ تورم در این سال که حاکی از افزایش سطح عمومی قیمت‌هاست، با بررسی بازار مواد غذایی بیشتر خود را نشان داد. به خصوص در فصل پاییز هستیم. در مجموع در فصل پاییز رشد اقتصادی کشور به مثبت ۰۲ درصد، گروه صنایع و معادن به مثبت ۳۰۷ و گروه خدمات به منفی ۱۰۸ رسیده است. بررسی نرخ رشد فصلی اقتصاد ایران از سال گذشته گویای کاهش شتاب نرخ داده شده‌اند که از این جمعیت، یک میلیون ۱۶۹۰ هزار و ۵۳۴ نفر در حال دریافت بیمه بیکاری هستند که البته با اضافه کردن، مشاغل غیررسمی که تحت پوشش بیمه نیستند، این آمار افزایش می‌یابد.

رضا مکنون، استاد دانشگاه صنعتی امیرکبیر در گفت‌وگو با «ایران»:

نگرش‌ها در خصوص آب و برق نیاز به تغییر دارد

عطیه لیاف
خبرنگار

صنعت آب و برق کشور در حالی وارد سال ۱۴۰۰ می‌شود که در یک سال اخیر بیش از ۷۰۰ طرح پروژه در این دو بخش زیرساختی کشور به بهره‌برداری رسیده است، اما آیا با این تعداد طرح افتتاحی در قالب پوشش بهره‌فخته الف-ب-ایران اکنون می‌توان گفت که کشور به وضعیت مطلوبی از نظر ساختاری و توسعه یافتگی در زمینه آب و برق رسیده است. رضا مکنون، استاد دانشگاه صنعتی امیرکبیر در این زمینه به «ایران» می‌گوید: (این پوشش، آغاز خوبی برای اصلاح تفکرها و حرکت به سمت ساز و کارهای اصلاحی بود، اما هنوز کافی نیست و باید در ادامه این مسیر یک تحول در نگرش‌ها اتفاق بیفتد که البته جرعه آن به جریان همین پوشش بهره‌فخته-الف-ب-ایران زده شده است.) اما این تحول و اصلاحات باید در سال ۱۴۰۰ در کدام بخش‌های صنعت آب و برق دنبال شود؟

■ در بخش ساز و کارها بیشتر از سازها شود

در سال ۱۳۹۹ حدود ۲۵۴ پروژه ساخت و سازی و ۵۳ پروژه ساز و کاری افتتاح شد، ولی مکنون می‌گوید که باید به مرور ساز و کارها بر ساخت و سازها غلبه کند، بویژه در بخش آب که دیگر دوره تأمین صرف تقاضا گذشته است.

این کارشناس نیرو ادعان می‌کند: ایران یک کشور با اقلیم خشک و نیمه خشک است و دیگر مجال چندانی برای اقدامات سازه‌ای عظیم مانند سدسازی در آن باقی نمانده و از این‌جا به بعد پیشترین اقدامات ساخت و سازی مربوط به شیرین‌سازی آب دریاها و بهسازی وضع موجود نظیر تصفیه فاضلاب‌ها خواهد بود. لذا می‌توان عنوان کرد که دیگر دوره اقدامات سازه‌ای بسر آمده و شرایط کشور در بخش آب به این شکل است که دیگر نمی‌توان تمرکز زیادی روی بحث تولید داشت و بیشتر باید روی استراتژی‌های مدیریتی و اصلاح رویه‌ها کار شود.

او با اشاره به اینکه به نظر می‌رسد وزارت نیرو این نیاز را درک و قبول کرده‌بود: این حرکت در این مسیر روندی را شکل داده است اظهار می‌کند: اما درست و باید است استراتژی‌ها را ردیال‌تر دنبال شود و روند کنونی اصلاح شود، برای مثال باید با جدیت بیشتر روی مدیریت الگوی مصرف کار شود. این استاد دانشگاه ادامه می‌دهد: مجموعه وزارت نیرو در این سال‌ها در زمینه بهبود کیفی آب شرب و آشامیدنی و میزان دسترسی مردم به آب سالم کارنامه درخشانی داشته و احتمالاً برای جمعیت باقی مانده نیز به مرور دسترسی‌های منطقی ایجاد می‌شود، اما نکته ضعف مدیریت منابع آبی کشور مربوط به مصارف کشاورزی و است، اگرچه وزارت جهاد کشاورزی اقداماتی را انجام داده

<http://irannewspaper.ir>

editorial@irannewspaper.ir

است. این درحالی است که درسال جاری به دلیل شیوع کرونا و حمایت‌های دولت از مردم و کسب و کارها، زمینه‌های رشد بیشتر نقدینگی فراهم شد.

آمارهای بانک مرکزی نشان می‌دهد نقدینگی در بهمن سال جاری با ۲۰۸ درصد افزایش نسبت به دی ماه به حدود ۳ هزار و ۳۰۸ هزار میلیارد تومان رسید. حجم تغییرات نقدینگی از ابتدای سال تا پایان بهمن در حدود ۸۳۸ هزار میلیارد تومان برآورد می‌شود. درصد نقدینگی نیز در این دوره ۳۳۰۸ درصد رشد بوده است.

رشد یول در پایان بهمن ماه به رقم ۶۵۶ هزار و ۷۵۶ میلیارد تومان رسید که نسبت به ماه قبل ۲۰۵ درصد افزایش یافته است. این رشد ماهانه به ارزش ۶۷ هزار میلیارد تومان است، به عبارت دیگر حدود ۷۳ درصد از افزایش نقدینگی در بهمن ماه متأثر از افزایش در حساب‌های مدت‌دار بانکی بوده است. حجم پول با اسکناس، مسکوکات نیز در پایان بهمن به رقم ۶۵۲ هزار میلیارد تومان رسید. حجم پول از ابتدای سال تا بهمن حدود ۵۲۰۶ درصد رشد را به ثبت رسانده است.

■ ایزودهم، بازارهای جهانی

در سال جاری، بازارهای جهانی با تحولات شگرفی روبه‌رو شد که هر یک به نوبه خود در اقتصاد ایران نیز اثر داشته است. در این سال، سه بازار مهم نفت و رمز ارزها با شکست رکوردهای تاریخی منشا اثر فراوانی بوده‌اند. با شیوع کرونا، قیمت اونس جهانی طلا تمام رکوردهای تاریخی خود را شکست به طوری که در مردادماه امسال برای نخستین بار از مرز ۲۰۰۰ دلار هم عبور کرد. این در شرایطی است که بهای اونس طلا در بازار جهانی تأثیر مستقیمی بر بازار طلای داخلی ایران دارد.

از سوی دیگر در این سال، شاهد عجیب‌ترین رخداد تاریخ در بازار نفت جهان بودیم. در اردیبهشت ماه امسال، قیمت نفت وست تگزاس اینتر میانه آمریکا در بازار معاملات آتی از صفر هم پایین‌تر آمد و برای تحویل محموله در ماه آینده میلادی به منفی ۴۰ دلار و ۳۲ سنت در هر بشکه رسید.

بازار دیگری که در این سال رکورد زد، بازار رمز ارزها یا بصری بیت کوین بود. این رمز ارز که در ابتدای تولد کمتر از یک سنت قیمت داشت، در سال جاری تمام رکوردهای قیمتی قبلی خود را شکست. به طوری که طی روزهای اخیر قیمت بیت کوین به بیش از ۵۸ هزار دلار رسید. این رشد قیمت شگرف باعث شده است تا بای سرمایه‌گذاران ایرانی نیز به این بازار باز شود.

سازها با جدیت بیشتری دنبال شود، بویژه در زمینه تولید برق تجدیدپذیر که توجه بیشتری لازم است.

ادامه می‌دهد: در شرایطی هستیم که نگاه جهان به منابع آمین انرژی در حال تغییر است و ما نیز باید با این استراتژی جهانی، همگام شویم؛ باید نفت و گاز را به صنایع پایین دست نظیر پتروشیمی اختصاص دهیم. به توسعه صنعت برق از نیروگاه‌ها تا خطوط توزیع جدی‌تر بپردازیم و تبادل برق با کشورهای جهان را افزایش دهیم. بعدی است که در پایان برق با صنعت نفت، صادرات برق با محدودیت جدی مواجه باشد.

این استاد دانشگاه تصریح می‌کند: البته باید راندمان نیروگاه‌ها بالا ببریم و در مقابل شدت مصرف انرژی را نیز در کشور اصلاح کنیم؛ شدت مصرف انرژی در ایران ۲۰۵ برابر میانگین جهانی است. به این معنی که در جهان به ازای مصرف یک واحد انرژی ۲۰۵ دلار به دست می‌آورد و ما یک دلار. این روند باید اصلاح شود. ضمن آنکه بخشی از این نیاز با انرژی‌های پاک باید تأمین شود.

مکنون ادامه می‌دهد: بنابراین در سال ۱۴۰۰ و سال‌های پس از آن باید با اقدامات ساز و کاری و همین طور ارتقای راندمان تجهیزات برقی، میزان مصرف برق کشور را کاهش داد. راندمان نیروگاه‌ها را بالا برد و ساخت نیروگاه‌ها با راندمان بالا را همچنان دنبال کرد. ظرفیت نیروگاه‌های تجدیدپذیر را افزایش داد و در کنار تمام این موارد، گسترش شبکه، ارتباط با کشورهای جهان و تجارت برق را به حد اکثر ظرفیت ممکن رساند.

■ جای تجدیدپذیرها خالی است

ظرفیت نیروگاه‌های تجدیدپذیر کشور حدود ۹۲۰ مگاوات است، درحالی که می‌توان این رقم را به ۳۰ هزار مگاوات رساند. ایران به منابع عظیم تولید برق تجدیدپذیر از باد تا خورشید دسترسی است که با استفاده انرژی‌های اقتصاد برق، ایجاد همکاری با کشورهای همجوار نظیر افغانستان و حمایت‌های جدی‌تر دولت، فرصت‌های بی‌نظیری برای استفاده از این منابع موجود شکل می‌گیرد. مکنون در این باره عنوان می‌کند: بواسطه انرژی‌های تجدیدپذیری می‌توان فرصت‌های بی‌نظیری برای خروج ارز و برپایان بر لزوم افزایش تفکر و تعریف استراتژی‌ها تأکید کرد و گفت: امید است که در ۱۴۰۰ یک سال استراتژی محور برای صنعت آب و برق باشد.